המאסף

חדש כסליו תקמט

שאלה.

למען מצוא אך האמת לבדה, ואין כל שגיאה שוא ומדוח אתה, צריכים אנשי תבונות ודעת לדרוש ולחקור בעמל רב כל דבר הצ״ב. על כן יאמרו כל בני אדם גם בני איש יחד: אך המעט מבני אנוש המה ינשו לה, והיתה האמת להם לנחלה, ואולם לרובם האמת נעדרת; ומבלי דעת ישפטו כזב וישימו אור לחשך. ואם כן איפוא הדבר, אשר הרוב, האמת לא ידעו, בלתי המעט המה יבינו לה, הנה יפלא מאתנו דבר עצום, ובמעבר עין כמעט נאמרו לא נוכל לה.

לא לבד בתורתינו הקדושה אשר קבלה משה מסיני נאמר אחרי רבים להטות, אף גם ביתר דתי הארצות הנושבות עמים רבים והמה חכמים מחוכמים, ינהגו בכל דבר משפט, ובכל עצת הזקנים איך ימשלו ממשלתם, כפי אשר יגזור הרוב, ודעת המעטים ישליכו מנגד; ואם האמת בפי המעטים ובפי הרבים השקר, כאשר ידענו וראינו זאת ברגע, אם כן כמעט בזדון נוציא משפט מעוקל, ותחת אשר נשמע לקול המעטים יודעי האמת, אך לרבים נטה אוזן, ופי דוברי שקרים יכון לנגד עינינו. ופן תאמר: אלה הזקנים היושבים כסאות למשפט הם המה המעטים אשר קרבו בסוד האמת והחכמה היתה להם לעינים, חדל בני! ואל תוסף תאמר כזאת, כי אולת בפיך ותהי לך לשגגה. כמוך ידעתי גם אני כי אלה הזקנים חכמו גם השכילו מיתר ההמון ומדלת העם הנשארים הרבה. על כן כאשר יענו כלם פה אחד, לקחת עצה נגד ומקביל עצת ההמון, אין זה כי אם חכמת המעטים מצאה

האמת

האמת , ושבלת הרבים משטה באפלה והנה כפיה תמכה שק/
אכן כאשר גם עלת אלה המעטים תחן למחלקותם , ואין
משפט אחד בינותם הלא אשר עינים לו יראה , כי גם מהם
מקצתם שגו , ושקר כי תתנכר פניה היתה לאמת בעיניהם ·
ועתה אשובה אל דרכי אשר החילותי ללכת עליה לאמור ; גם
בתוך הזקנים האלה אך המעט לבדו מצא האמת , והרוב שגה ,
והיה כיום מחר ואנחנו יוספים עוד לשמוע בקול הרוב וחטאנו
לנפשותינו · ואם בכל אלה נטוע בלבותינו להטות אחרי רבים ·
בל שמוע לדברי המעטים כאמרנו יום יום : הרבים ישגו
והמעטים יחדלו ? הנה זה ענין הפלא ופלא !

ועתה אתם אחי בני ישראל בחורי חמד ! שימו עלה
והתבוננו בינה · הנה למען התר אגודת החקירה
הלז , שובו אל חקות ההגיון וראו את מהלך השכל , ואז תמצאו
סבת המחלוקות והשגיאות בדעות בני אדם ואז תמצאו את אשר
תדרשו , האמת תמצאו · והאיש הזה אשר יגיד לנו המענה
היותר טובה , אותו נהלל בשערים וחכמתו תברכהו · אך אחת
אבקש מכם , והיו דבריכם גלוים ומבוארים , והשפה שפת
יהודית לא תערובות בקרבה ; זולתי אם לא תמצא לכם יהודית
לבדה · גם הענינים סדרים יבואו בלשון למודים , וקלים
לשמוע באזן כל מקשיב ·

ד · · פ · פ · מב · · ·

קורות העתים

דברי הימים למלכי אשור מדי ובבל , מנמרוד עד כיאקסארים ·

(עיין חדש אלול תקמ״ח)

בימים ההם נהיות מספר בני האדם מעט , והארץ
עזובה שממה ומלאה יערים וסבכים , גם רבו חיות
משכלות וטורפות טרף , ויבואו ממעונותיהם ויהרגו במחלפותם
בהמות אוכלי עשב וישתו את דמם ; גם מבני האדם

לא חשבו חיים כאשר רעב נפשם ויסגירום למות , ויהיו כל
ימי האדם ימי עוני וצרה , ויבלה את חייו בלב רגז ובדאגה ,
ויצר לו מאד ויקוץ בחייו מפני הפחד והצרה · ויקם איש חיל
ושמו נמרוד *) ויתחזק ויושיע את אחיו בכחו ובגבורות ימינו ,
וישימו אותו למלך עליהם · הארץ אשר מלך עליה נמרוד היתה
ארץ טובה ופוריה ושמה שנער , אחרי כן קראו לה ארץ
הכשדים (קאלדעא) · ויהי כאשר החל האדם לרוב על פני
האדמה , ולא הכילה אותם ארץ קטנה ויתרחקו תמיד איש מעם
אחיו , ויתיעצו מה לעשות למען היות ניניהם קשר אמיץ וחזק ,
ולמען לא יתפרדו להיות תמיד למשען ולעזר איש לאחיו ; ויבנו
עיר ובה מגדל גבוה עד לשמים **) (איין לייכטטורם) , וכאשר
אבו להודיע דבר לאחיהם עשו אש על המגדל , או העמידו
עליו נס ויהי לאות ולמופת לכל יושבי הככר ויתקבצו ויבואו אל
העיר ושמה התיעצו יחדיו ; אכן כאשר לא היה חפץ אלהים
אשר ישבו בני האדם במקום צר ובמדינה קטנה והיו לאגדה
אחת , ורוב האדמה אינה נושבת , כי אם חפץ אשר יפוצו
וישבו על פני כל האדמה , למשול על הארץ ולהתבונן את כל
מעשה ה׳ · בלל את לשונם ולא היו כבראשונה לב ונפש אחד ;
את אשר אבה ויעץ האחד לא אבה השני , ויהיו תמיד שונים
בעצה ובדעה ויתפרדו ויפוצו על פני כל האדמה ויהיו לגוים
רבים · אכן נמרוד ואנשיו ישבו בעיר אשר בנו להם ויקראו
שמה בבל , ועל כן נקראת כל ארץ הכשדים בבל ***) (דאס
באבילאניטע רייך) · לנמרוד היה בן ושמו נינוס , וילך משנער
לאשור (אסיריען) ויבנה את נינוה עיר גדולה ורחבה מאד

---

*) סופרי העתים היונים קראו לו בעלוס ; גם נקרא כן בל״הק בל או בעל , אליל האשוריים , הוא נמרוד ·

**) וראשו בשמים לא נאמר ממש , כי זה דבר בלתי אפשרי , כי אם כדברת בני האדם כאשר מצאנו : ערים גדולות ובצורות בשמים ·

***) בבל יגבול במעזאפאטמיען , בערבי (אראביען) , בלשון הים (א) הפרסיי (דער פערזישע מעערבוזען) , בנהר הדקל (טיגרים) , ובנהר פרת (דער איפראהט) ·

(א) עיין ראשית למודים לר׳ ברוך לינדא דף ק״י ע״ב ;

למען עשות לו שם בארץ · אורך העיר היה שבע וחצי פרסה רחבה ארבע וחצי ועיגולה ארבע ועשרים · חומות העיר היו חזקים וגבוהים ורחבים מאד עד כי יכלו לרכוב עליהם במרכבות ; גם היו בעיר חמש עשרה מאות מגדלים , ויהי ככלותו לבנות את העיר וילך אל באקטרא או באקטריאנא הנקראת עתה בארא או והיא חלק (פראווינץ) במדינת סיביען וילחם עם יושביה וילכדם · ויגור אחרי כן על באקטרא עיר הממלכה וילכוד את העיר בחכמת ובתחבולות זעמיראמים אשת אחד מעבדיו ; ויהיה כאשר היתה אשת חיל , ויאהב אותה מאד ויחפוץ לקחתה לו לאשה ; אכן כאשר היתה בעולת בעל ויועץ להרוג את בעלה במרמה , והוא כאשר ידע מחשבת המלך וישם יד בנפשו , והמלך לקח את אשתו ויולד ממנה בן ויקרא את שמו נניאס · ולפני מותו נתן את כסא המלוכה לאשתו ·

ויהי כאשר מת נינוס ותחזק זעמיראמים ותגדיל את בבל ותיפה את העיר , ותמשול בחסד וברחמים על יושבי העיר , ויהי לה לשם ולתפארת · למען הרים קרן עמה , להגדיל אוצרם ולהיות להם למחסה , נסעה בכל ארצה מעיר לעיר , והטיב עם יושביה · גם בנתה הכלים ועירות למען יזכרו דור אחרון את שמה ויקומו ויספרו מעשיה · על ידה נעשו דברים רבים לתועלת המדינה ; היא עשתה שרים ותעלות המים (וואססער־לייטונגען) למען משוך אותם אל המקומות אשר חסר ; והפנה את הדרכים ותסול אותם למען יעבור עובר דרך בטח ושאנן ; וזעמיראמים נלחמה מלחמות רבות , ובהם היתה מלחמת ארץ אינדיען *) מלחמה גדולה ועצומה ; וכאשר היתה הגא־

זולת

---

*) אינדיען יקרא גם כן אינדאסטאן גבול הארץ הזאת למערב (וועסטען אדער אבענד) פרס ולצפון (נארדען אדער מיטטערנאכט) ארץ דשאגאטאי־רען (דיא גראססע טאטאריי) ולמזרח (מארגען אדער זאננענאויפגאנג) יגביל בריזיא ויגרוב (זידען אדער מיטטאג) ב״ב אינדיי (דאס אינדישע מיער) ; אקלים הארץ הזאת חם מאד ונהר יגלה יערות דגים , והארץ רבים המתוקים אשר על ידי רבים יוצא מהם המלח המתוק הנקרא (צוקקער) , אחר העץ (בוימוואללע) , גם והאגוזים הגדולים הנקראים קאקאלאטניססע) , (ב ורוב עושר הארץ הזאת הוא זהב וכסף , אבנים יקרות ומרגליות ובהמה · רבים בארץ מקנתם ירוקים ומקלתם שחורים , והאומות מהלאומים היו אוכלים , הכן ישנם עוד אשר יעבדו לשמש ולירח גם יהודים ונוצרים שמה ימצאו אך כי המה המעט מאנשיה ·

(ב) עיין ראשית למודים דף פ״ט צ״א

(וולא אלכסנדער) היחידה אשר חזקה את לבה , ולא יראתה
מלהלחם עם אנשים גבורים ומרי נפש כיושבי אינדיען , נגיד
פה דבר מהמלחמה הזאת · זעמיראמיס למען הגדיל את
ממלכתה , ולמען תת עולה על עמים רבים , הלכה עד
שפת נהר אינדוס , ויהי כבואה שמה וישלח אליה מלך הארץ
מלאכים , וישאל אותה על מה ולמה נפלה בארצו , ואיך
השיאה נפשה ללחום עם מלך תם וישר אשר לא עשה לה רעה
מיום שבתו על כסא מלכותו ? ויוסף עוד לצות אליה לאמר
ולשוב אל ארצה ואל מולדתה ; ואם לא , נקום יקום בה וישלם
לה כגמול ידה · ותשיב זעמיראמיס אל המלאכים ותאמר להם
אמרו לאדוניכם לבל יחשוב בלבבו כי אשה כנשים אנוכי , אשר
רק דבר שפתים עמדי ולב אין , יערוך את מלחמתו ונתראה
פנים · ותמהר אחרי כן ותאבה לעבור את הנהר , אכן
אויביה לא נתנוה לעבור ותהי מלחמה עצומה וקשה ותך את
שונאיה מכה רבה וינוסו מפניה , ויותר מעשרה רבוא איש
הוליכה בשבי · אחרי כן חזקה ואמנה ותעבור בארץ הלוך
וגבור , ומלך אינדיען נס מפניה וזאת היתה תחבולה מעמו ,
ויהי כבואה אל המקום אשר חפץ בו לבו , ויפן לה פנים ויערוך
אתה מלחמה ויכה , ויסבול גם את זעמיראמיס ותנס מפניו ,
והוא רדף אחריה , ולולא קלות סוסה נפול נפלה ביד
רודפיה · אחרי כן המירו השבוים , וזעמיראמיס עם יתר אנשי
מלחמתה שבה לביתה · ויהי בשבתה בביתה בשלום ובשלוה
ותשמע את בנה ניניאס מבקש את נפשה וקושר קשר עם כרי
הארץ ; ותתן את כסא המלכות ברצון ובנפש שלימה לבנה ,
והיא התחבאה ולא נראתה עוד · אחרי מותה מלך ניניאס בן
נינוס והוא לא הלך בדרכי אביו , ויאהב את העצלות , העונג ,
והשמחה ולא נודע ממנו דבר טוב אשר עשה בארץ ; וכמוהו
היו עוד שלשים אשר מלכו , ושמם בחושך יכוסה ולא נדעו ·
בשנת שלוש אלף שני מאות שלושים ושלש ליצירה בא פול (פוהל)
על ירושלים , ויתנו לו אלף ככר כסף · אחריו מלך
זארדאנאפאלוס , וכמוהו לא היה מלך רע ושנוא בכל ארץ
אשור · היה מוסגר בהיכלו תמיד וישב בחבורת נשים ויעשה את
מעשיהם , טוה וארג כמוהם ויהי לאשה · זארדאנאפאלוס

חפץ לעשות לו שם בארץ בעשרו , במספר נשיו אשר אהב ,
ובתועבות אחרות אשר עגבה נפשו ונבחרה בם ; אכן כאשר
עשה , כן שלם לו אלהים , ופרי מעשיו אכל ; כי ארבאסעס
שר מדי , ובעלעזים שר בבל קשרו עליו קשר , וכאשר שמע
זארדאנאפאלום את אשר נעשה ויתחבא חדר בחדר ; אך במה
נגשו להלחם , ויכוהו וירדפוהו עד נינוה ; וילורו אחרי כן על
העיר אשר היתה לו למנוס ולמחסה , ותהי העיר במצור ימים
רבים והצרים עליה לא יכלו ללכדה , כי העיר גדולה ובצורה
עד מאד : אכן אחרי כן גדלו מי הטיגער וישטפו חלק גדול
מן העיר , גם בחומת העיר עשו פרצה , ויחדרו וילכדו את
את העיר . ויהי כראות זארדאנאפאלום כי אבד מנוס , ויעש
אש גדולה וישרוף בה את עשרו והוניו ונשיו וגם את נפשו .
אחרי מותו , בשנת שלש אלף שני מאות חמשים ושבע הוחלקה
הארץ לשלשה חלקים . ארץ מדי (אעדיען) נתנה לארבאקעס ,
בבל עם כל הככר לבעלעזים , ואשור אשר נינוה בה
עיר הממלכה לנינוס הקטן (נינוס דער יינגרע) . בעלעזים
יקרא גם כן נאבאנאצאר ובלאדון . וימלוך על בבל שנים
עשרה שנה וימת . אחריו מלך בנו מרודך בלאדן
אשר שלח מלאכים לחזקיה , ואחריו מלכו עוד שלשה או ארבעה
מלכים אשר נשתכחו ונעלמו , ואחרי אלה בא הארץ תחת
ממשלת מלך נינוה , ויכנע תחתיו עד בוא נאבאפאלאססאר
אשר לכד את בבל וימלוך עליה עשרים ואחת
שנה . נינוס הקטן כאשר כבר אמרנו מלך בנינוה והוא הנקרא
בלה"ק תגלת פלאסר , ואת מעשיו אשר עשה הלא המה
כתובים במלכים . וימת נינוס וימלוך תחתיו שלמנאצר
(זאלמאנאסאר) בשנת שלש אלף שני מאות שבעים ושש ,
ותקפו וגבורתו הלא גם המה כתובים בספר מלכים . וימת
שלמנאצר בשנת שלש אלף שני מאות שמונים ושבע , וימלוך
סנחרב תחתיו ויבקש מחזקיהו ליתן לו מס מדי שנה בשנה ,
וכאשר לא אבה עלה על ארץ יהודה למלחמה , ויתן לו חזקיהו
זהב וכסף רב , ויבטח על דבריו ועל השבועה אשר נשבע לעזוב
את הארץ ; אכן סנחריב בגד ולא מנע מללחום ולשלוח חיל
גדול על ירושלים , אבל כאשר שמע כי בוא יבוא תרהקה

עבאראקא

טהארקא מלך כוש (עטהיאפיען*) להושיע ולהציל את
את העיר , וילך לקראתו בכל חילו ויכהו וירדוף
אותו עד מצרים (עגיפטען) ואחרי כן שב לירושלים ויצר על
העיר · ויצר לה מאד כי תשועה ומנוס אין ; ויראהו ה' את
ידו החזקה ויהרוג בלילה כל מחנה אשור , וסנחרב שב לביתו
בחרפה ובכלימה · ויהי כשבתו בעיר ממלכתו בננוה וימלא אף
וחימה על הרעה אשר באתה עליו , ויהרוג רבים מבני ישראל
אשר הגלה הוא ותגלת פלאסר · אחרי כן באו שני בניו הגדולים
אשר קצו במעשיו הרעים ולא יכלו עוד לסבול את האכזריות
אשר צעקתה עד שמי מרום באה , וימיתוהו בהתפללו בבית
נסרוך אלהיו והמה ברחו , ואחיהם הקטן אזאראדאן מלך על
הארץ וימלוך על ננוה ועל בבל , וילכוד גם את
ארם (זיריען**) ואת יהודה ויגל את יתר היהודים אשר נשארו
בארץ , וישבה את מנשה ויאסרהו ויושיבהו בכלא עד אשר
הטיב את מעשיו · וימלוך אזאראדאן שלושים ותשע שנה וימת
וימלוך תחתיו זאאסדוכין בשנת שלוש אלף שלוש
מאות שלושים וחמש , והוא נבוכדנאצר הנמצא
בכתוב · ויערוך מלחמה עם מלך מדי ויכהו , וילכוד את
העיר עקבאטאנא***) וישב אל ננוה · אחרי כן שלח את
האלאפערנעס

---

*) עטהיאפיען (מאהרענלאנד) באפריקא נחלקת לשני חלקים , עטהי־
יאפיען התחתון ועטהיאפיען העליון , הנקראים
מאנאמאטאפא ואביסיניען · הארץ הזאת תגביל לצפון
במצרים , למערב בים האטלאנטי , ולמזרח בים האינדיי־
ולדרום בים הכושיי (דאס עטהיאפישע מעער) ·

**) ארץ גדולה באסיען אשר גבולה למזרח ולדרום בארץ ערבי (אראביען)
לצפון נאטאליען , ולמערב הים הנקרא (דאס מיטטעללענדישע
מעער · המשק (דאמאסקוס) היא עיר הממלכה , והארץ ארץ פוריה
ופוריה , אכן מגדלה עתה עצלים ושונאי עבודה ·

***) היא הבירה במדי ·

האלאפערנעס שר צבאו לצור על בעטוליא *) ונלכדה ,
ובעת ההיא היתה מעשה יהודית לדעת קצת הכותבים · וימת
נבוכדנאצר וימלוך תחתיו זאראקוס הנקרא גם כן כינאלאדאנוס
והוא היה מלך עז ורע ויקשור עליו נאבאפאלאססאר
וילכוד את בבל וכל הככר ; ולמען הכין את כסאו ולסעדו ,
עשה ברית עם סיאקסארים מלך מדי , ויצורו על נינוה וימיתו
את זאראקוס והעיר לכדו ויחרבוה וישרפו אותה , וישימוה
תל עולם · ומעת הזאת היתה בבל עיר הממלכה באשור וימלוך
נאבאפאלאססאר על הארץ עשרים ושנים שנה וימת , וימלוך
תחתיו נבוכדנאצר בנו בשנת שלש אלף וארבע מאות , הוא
נבוכדנאצר אשר הכה את פרעה נכה (נעכאה) וילכוד את
כרכמיש וירש את ארם (זירין) , ואת ארץ יהודה , ויצר
על ירושלים וילכוד אותה , ויביא את יהויקים המלך אשר מרד
בו בנחשתים אל בבל , ויגל אנשים רבים מיושבי הארץ · אחרי
כן מלך יהויכין בארץ , ויהי למס למלך בבל ; אכן כאשר מרד
בו הלך נבוכדנאצר לירושלים וישבה את יהויכין עם אמו ובניו
וישם את מאטאניא למלך על הארץ ויקרא את שמו צדקיהו ,
גם הוא מרד בו ויעשה ברית עם פרעה חפרע מלך
מצרים וילך נבוכדנאצר לקראת פרעה ויכהו , וירושלים לכד
בחוקה , וימית אנשים רבים וצדקיהו עוור וימליכוהו בגולה ,
אחרי כן הלך נבוכדנאצר לארם ויצר על צור (טירום) שלש
עשרה שנה וילכדה ויושבי העיר עם חילם והונם ברחו , ויהי
השלל והביזה אשר בזזו אך מעט · אחרי כן ישב במנוחה ובשלוה
בביתו , וייפה את העיר , ויבנה בנינים גדולים , ויעשה
בריכות ותעלות למקוות מים · ויתר דברי נבוכדנאצר וחלומותיו
הלא המה כתובים בדניאל · וימת וימלוך אויל מרודך בנו
תחתיו בשנת שלש אלף ארבע מאות ארבעים ושנים ליצירה ·
ויוציא את יהויכין מן הכלא ויעש עמו טובות · אך אויל מרודך
היה שוטה ומתועב לכל עמו ויקשור עליו נעריגילססאר קשר
וימיתוהו וימלוך תחתיו · ויהי בהיותו על כסא מלכותו ארבע
שנים וילחם עם סיאנסארים מלך מדי ויפול במלחמה וימות ·

וימלוך

---

*) פיודעא ·

וימלוך תחתיו לאבאראזאארכאד בנו , וימלוך חשע חדשים ויקשרו עליו קשר וימיתוהו , וימשחו את לאבינעט (*) הנקרא בלה״ק בלשאצר למלך עליהם · בלשאצר הזה היה בן ניטאקריס ובשנה הראשונה למלכותו החל כורש (סירוס) לצור על בבל וילכוד את העיר , ובלשאצר מת בשנת שלוש אלף ארבע מאות וחמישים · מספר השנים מן בעלעזים עד כורש שני מאות ועשר · ארתאכשעס , כאשר כבר אמרנו , היה אחד מן הקושרים אשר קשרו על זארדאנאפאלעס ולו נתנה ארץ מדי (מעדיען) בשנת שלוש אלף שני מאות חמישים ושבע וימלוך על הארץ ; ואת עול מלכי אשור פרקו מעל צווארם ויהיו בראשונה גבורים ואנשי חיל במלחמה , אכן סרו מהר מן הדרך הטוב ; כי ברבות הימים לא בקשו עוד במלך ושר ויקוצו במושל , ויאהבו להיות חפשי ולנתק את מוסרות הממלכה , ויהיו כפראים בודדים ויגדלו וירבו ויעשו כל הרע · ויגדל חמס מאד , כי אין משפט וצדקה בארץ , וכל איש הישר בעיניו עשה , וגבור חיל אין לעמוד בפרץ · ויהי ברבות הרע והעול יום יום , ויקהלו גדולי ושרי הארץ ויועצו יחדיו מה לעשות ? ותהי העצה היעוצה למשוח עליהם איש תם ונקי למלך אשר ישפוט את משפטם , וישבר מתלעות עול ורשע , וישכן צדקה ונכוחה במגוריהם · וידרשו ויחקרו כלם למצוא איש אשר תאות לו המלוכה , ויהיו כלם פה אחד למשוח עליהם את דעיאָקעס למלך . וימאן דעיאָקעס בתחילה ולא חפץ בכתר המלכות ; כי ידע מאד את המשא והעול אשר יכביד עליו וכי יקשה לו לרעות את עמו כרוע עדרו , ולנחותם בתום

לבב

---

*) אבי לאבינעט היה אויל מרודך ושם אמו ניטאקריס , והיא היתה אשת חיל וחכמה מאד · על ידה נעשו בבבל דברים רבים לתועלת יושביה ולנוי המדינה · וכאשר מתה צותה לאנשי סודה לקבור אותה ולהציב מצבת אבן יקר על קברה ולחקוק עליו : פה טמונים וקבורים מטמונים רבים , והמלך אשר יצרך להם בעת עוני וצרה יפתח את הקבר ויקחם · ויהי הקבר כגנוז ולא פתח איש אותו עד בוא דריוש (דאריוס) והוא פתח את הקבר , אכן אין המטמונים , תחת עושר וזהב מצא כתוב : אוי לך צמא לכסף ומוקק לזהב אלא היית איש כילי לא חפשת בקברי המתים , ולא גזלת מהם את מנוחתם ·

לבב ובתבונות כפים ; ולא אבה לקחת את כתר המלכות עד
אשר בקשו אחיו ומיודעיו ממנו יום יום ולא יספו , ויהי
עליהם למושל בשנת שלוש אלף שני מאות תשעים ושש • ויהי
בשבתו על כסא המלוכה ויתחזק ויתאמץ ללמוד לעמו חקים
ומשפטים טובים ונכוחים , ולא נח ולא שקט עד כי הדריכם
בדרך ישרה וסלולה • ויבן להם עיר כי בראשונה ישבו באהלים
ויהיו נודדים ולא ידעו מקום מנוחה • גם עשה דעיאָסעס חק
אשר לא ידבר כל איש עמו בפה כדבר איש אל אחיו , כי אם
יכתוב באיגרת את שאלתו ובקשתו • דעיאָסעס החכים מאד
לעשות החק הזה למען תת יראת המלך על כל איש ואיש •
וימלוך חמישים ושלשה שנים וימת • וימלוך פהראַארטעס
תחתיו בשנת שלוש אלף שלוש מאות ארבעים ושבע • ויהי
פהראָרטעס גבור ואיש מלחמה , וארץ מדי קטנה בעיניו ,
ויחשוק להגדיל את שבט מלכותו ולעשות לו שם בגבורים • וילך
לפרס (פערזיען) וילכוד אותה ויאבה להלחם גם באשור , אכן
נבוכדנאצר הראשון הכהו מכה רבה וילך למדי ויירש את עקבאטאנע
ויתן אותה לאנשי מלחמתו לבוז ולשלל , ואת פהראָרטעס שנה
אחרי כן חי וימיתהו • וימת אחרי אשר מלך עשרים ושנים שנה •
וימלוך תחתיו סיאקסארים הראשון והוא היה בן חיל ובעל נפש
וילך וילכוד חלק גדול מאסיא וילחם גם באשור ויצור על נינוה ,
כי שקקה נפשו לנקום נקמות בעיר הזאת , תחת אשר המיתו
את מלכם את אביו ; ויצר עליה והנה מלאך בא ויאמר כי נפל
חיל גדול מן הסיטען בארצו • וימהר וישב הביתה וילחם בם
עשרים ושמונה שנים עד כי הורישם ואחרי כן עשה ברית אחוה
עם נאבאפאלאססאר מלך בבל ויצר על נינוה , ויחרים את
העיר וישימה תל עולם • וימלוך סיאקסארים ארבעים שנה
וימת וימלוך תחתיו אסטיאגעס בשנת שלוש אלף ארבע מאות
ותשע • וימלוך שלושים וחמש שנה ויוליד שני בנים את מאנדאנע
מאשתו הראשונה אשר לקח אותה קאמביזעס מלך פרס לאשה
והיא אם כורש (סירוס) , ואת סיאקסארים מאשתו השניה ,
והוא מלך אחריו במדי • סיאקסארים השני הוא הנקרא בלה"ק
דריוש המדי , ויתר דברי סיאקסארים ואת אשר עשה נספר
בבואינו אל כורש •

טרם נחחיל לספר את מעשה כורש ותקפו וגבורתו ,
נגיד את המעט אשר ידוע לנו מהלודים (דיא לידיער),
כי דבריהם נקשרים ואחוזים בדברי פרס , והיה נספרינו את
מלחמות כורש עמהם ידע הקורא מי המה . הלודים המה
יוצאי חלצי לידוס בן אטיס . המדינה הנקראת לידיען *)
היתה חמש מאות וחמשים שנה תחת ממשלת ההעראקלידען
בני הערקולעס , והאחרון מן ההעראקלידען היה קאנדוילעס
אשר מלך על הארץ בשנת שלוש אלף שני מאות שמונים ושש ,
ולו היתה אשה יפת תואר ויפת מראה ולא היה כמוה בארץ .
ויקרא לגיגעס אחד ממשרתיו ויראה אותה לו , והיא ערומה .
ויחר אפה מאד על הדבר הזה , ועל הבזיון אשר נעשה לה ,
ותצו לקרוא את גיגעס ותאמר אליו : כי גדלה החרפה אשר
עשה לה אישה מנאוף , והתועבה הזאת עד למרום תגיע ,
גם היא נשבעה ליקח את נקמתה מאישה . ותוסף ותאמר
לגיגעס כי קראה לו למען היות תומך לה ולנקום את נקמתה ,
ואם לא יאבה תהרוג אותו בלי חמלה . ויחרד גיגעס מאוד
וידבר על לבה , אכן היא לא שמעה לדבריו והאטים אזנה
משמוע לו ותמאן הנחם ותאמר , כי כאשר אמרה כן הוא ולא
יפול דבר מדבריה ארצה , כי אש הנקמה בוערה בלבה ותאכל
את כל נפשה ומה יועילו דברי חכמה ותבונה לאיש נמשל
מתשוקתו ואסור בזיקי תאותו ? יבואו שבעה משיבי טעם וייטיבו
מלים ויוכיחו את כל רוחש , הן יבושו ויכלמו בראותם כי לא
לאזון שומעת כי אם לאבן דומם דברי פיהם ; ואחור ישובו
ויודו כי לשוא כל תחבולות לבם ותשובותיהם נשארו מעל .
תחינה לכבות השוקת אולי משרשת ופורחת ולהדריכו בדרך
סלולה , אם אהבה אם שנאה , אם רוגז אם נקמה , אך שוא
תיגע כי המה כלם בוערים כאש נרבת . ויהי בראות גיגעס כי
לא האזינה לדבריו , ויהרוג את קאנדוילעס ויקח את אשתו
וימלוך על הארץ . גם היו אנשים רבים אשר לא סרו אל
משמעתו ולא אבו לשמוע אל דבריו , עד אשר שאל ישאלו
בדעלפהי .

---

*) שיא בנאטאליען ויקרא גם כן (קליין אזיען) והאלדעס היא הבירה שלה .

בדעלפהי *) אשר לו משפט המלוכה. ויגיעם שלח מתנות רבות ויקרות לכהני אַפאָללאָ בדעלפהי ותהי תשובת האליל לטוב לו. אחרי כן לחם על זמירנא מילעטוס וקאָלאָפהאָן **) וילכדום. וימת אחרי מלכו שלשים ושמונה שנה וימלוך אַדיס בנו תחתיו, וימת אחרי משלו ארבעים ותשע שנה וימלוך ואדיאַטעס. ויצר על מילעט והעיר עוד לא נלכדה וימת. וישב אַליאַטטעס בנו על כסא המלכות בשנת שלש אלף שלש מאות שמונים וחמש. ויהי איש מלחמות ויגרש את הסימריער וילכוד את זמירנא וקלאָצאָמען ויצר על מילעט ותהי העיר במצור ימים רבים ויצו הארָאַקעל ***) בדעלפהי על אליאטטעס לשלוח מלאך במילעט ולכרות עמהם ברית שלום כשני חדשים. ויהי כשמוע טראזיבוללוס מלך מילעט את הדבר הזה ויצו לכל אנשי העיר לאסוף את כל מזון ומחיה אשר אספו בבתיהם ולהניחו בשוק העיר, והיה בתתו להם אות יאכלו וישתו. ויבוא מלאך אליאטטעס וירא והנה די מאכל ומזון וישב אל אדוניו ויאמר אליו: כזה וכזה ראיתי, ויירא אליאטטעס כי ימשכו עוד הימים, ויעזוב את העיר ולא צר עוד עליה. וימת אליאטטעס אחרי מלכו חמשים ושבע שנה וימלוך תחתיו קרעזוס בשנת שלש אלף ארבע מאות ארבעים ושנים, והוא היה עשיר מאד, ע"ב יאמר משל הקדמוני: עשיר כקרעזוס. ואת העושר הזה קנה מהרי הזהב והכסף אשר בארץ גם הנהר פאַקטאָלוס אשר

---

*) דעלפהי היא עיר קטנה בפאהסידען במדינת יון (גריכענלאנד) וגם היה היכל אַפאָללאָ יקר מאד. אפאללא היה, כאשר חשבו הגוים, האיש אשר למד לבני האדם השיר והמליצה, וימציא את כל כלי השיר לנגן בהם. אף התנבא ויגל לבני האדם את העתידות בדעלפהי, ושמה שלחו כל גויי הארץ לשאול כל דבר קטן וגדול לדעת מה לעשות.

**) שלש המקומות האלה באַטאליען. וזמירנא היא ידוע על דבר המבוא הגדול (דער האַפען) אשר לה ועל גודל המסחור אשר בה.

***) אָראַקעל להבדיל בין הקודש לחול משמו בו הקסם אשר אתנו העבריים באורים ותומים בהיותם על אדמתם.

אשר יגרשו מימיו זהב רב העשיר אותו • בכל זה היה
קרעזוס איש מלחמה וגבור חיל וילכוד את פאמפהיליען
ופהריגיען ומיזיען *) ומדינות אחרות • גם אהב חכמה ומדע,
אנשים נבונים ומחקרים היו תמיד נגדו ואוכלי שלחנו • ויהי
היום ויבוא זאלאן אחד משבעה חכמי כהנל **) אל זארדעס
אחרי תתו חקים ומשפטים באטהען ; ויקבל אותו
קרעזוס בכבוד גדול כאשר יאות לאיש אשר שמעו הולך בכל
הארץ • וילך לקראתו עם כל שריו ויועציו והמה כלם מלובשים
זהב ורקמה , ויקו קרעזוס כי ישתומם זאלאן על עשרו ונוי
בגדיו ; אכן זאלאן לא הגיד דבר וישתוק • ויצו קרעזוס אחרי
כן להראות לו את אוצרותיו ומטמוניו וכל יקרו • ויהי אחרי
אשר ראה זאלאן את כל אלה , וישאלהו קרעזוס להגיד לו , מי
האיש אשר ברכו ה' ויאשרוהו • ויטיבהו זאלאן לאמור „ יש איש
„ באטהען ושמו טעללוס איש אשר נתן לו האל די מחסורו כל
„ ימי חייו , והוא ראה בני בנים ויהי כי זקן וילחם עוד את
„ מלחמות ארץ מולדתו וימת במלחמה כאיש ישר צדיק ולא
„ ירא מפני חמת המות " ויחשבהו קרעזוס לאויל וכפתי
ויוסיף שאול לו : מי הוא המאושר אחרי טעללוס • ויען זאלאן
„ קלעאבים וביטאן מארגאס , כי המה היו בני אחים אשר
„ אחותם והבכם היו לאות ולפלא בארץ • ויהי היום ותאבה
„ אמותם ללכת אל היכל יונא , ויהי כאשר לא באו עוד הבקרים
„ אשר ירכיבוה שמה ויאסרו שני בניה לפני העגלה
וירכיבוה

*) שלוש המדינות הקטנות האלה בנאטאליען ושמן היה האמצעי (דאס מיטטעלזעגדישע אמטר) אשר יגבול בפאמפהיליען יקרא גם הפאמ= פהילי (דאס פאמפיליישע אמטר) •

**) שבע החכמים האלה היו לשמותם ולארץ מולדתם • טהאלעס ממילעט , פיטטאקוס ממיטלעהנעם , ביאס מפריענע= נעם , זאלאן מאטהען , קלעאבילע מלינדע , מיזאן מכענעם וכילאן אשר היה בשפארטא , כל המקומות האלה בארץ יון ; והאנשים האלה כאשר העידו כל סופרי העיתים היו חכמים גדולים • אכן כל ספריהם אשר כתבו נאבדו ולא נשאר ולא נודע מהם ומדבריהם אך מעט מזעיר , ואת המעט אשר אליגו מהם נגיד ונספר בבואינו לדברי הימים לארץ יון •

„ ויריבוהו שם ; וכל הנשים כראותם את זה ברכו את האשה
„ ויודוה על בניה . והבנים כאשר באו אל ההיכל נפלו ארצה
„ ימים וצפים ׳ ויעשו הארכיאטער צורות אבן כדמותם ויעמידן
„ אותם תוך ההיכל לזכרון עולם „ ויהר אף קרעזום מאד על
זאלאן כי דמה בנפשו אשר יאמר , כי אין איש מאושר בארץ
כמוהו על עשרו והונו ׳ וזאלאן כאשר ראה כי קצף עליו הרחיק
ממנו וילך לביתו ולארצו ׳ קרעזום הוליד שני בנים האחד
אלם והשני גשם אטים היה יורש כסאו , ויהי היום וילך אטים
כפעם בפעם על השדה לצוד ציד עם אדראסטעם והנה נמי
לקראתם , וימשוך אדראסטעם את קשתו לירות אותו ויורה
את החץ בשגגה בלב אטים ויפול ארצה וימות ׳ ואדראסטעם
הגם היתה שגגה ממנו , התאבל מאד , וישפוך דמעות לאין
מספר , וימאן להתנחם ויקץ בחייו וידקור את החרב בבטנו ׳
וקרעזום אביו התאבל על בנו שני שנים וכל ימיו חלפו ועברו
ביגון ואנחה ולא דאג עוד לביתו ולמדינתו , עד בא כורש
(סירום) וילחם עמו ותחי רוחו ׳ ואת אשר עשה הלא המה
בדברי הימים למלך כורש ׳

השאר בדפים הבאים

משלי מוסר ׳

הגזלן והנער

בער קטן דרך בשנים יצא לפנות ערב לשוח בשדה , וישא
את עיניו וירא והנה גזלן לקראתו , ויגר לו מאוד ,
כי אמר בלבו אין זה כי אם לקחת נפשי בא הנה , וישב על

בבאר וישא את קולו ויבך · ויקרב אליו הגזלן ויאמר מה לך בני ! כי בכה תבכה ? האם גנבים באו לך שודדי לילה ? ויען הנער במרמה ויאמר : לא כן אדוני ! הנה אנכי יצאתי וכד זהב על שכמי לשאוב מים מהבאר הזה , ובהעלות אותו מלא מים נפל מידי אל מצולת הבאר , כי כבד עלי המשא ולא יכולתי נשוא , ועתה אהה ! איך אעלה אל ביתי והכד איננו אתי ? איככה אוכל ראות הרעה אשר ימצא אותי ? כשמוע הגזלן את דברי הנער , ויצחק בקרבו לאמור : האח האח ! אלהים אנה מטמון לידי בתוך הבור , אקומה ואקחנו משם ! ויפשוט הגזלן את בגדיו וירד שמח וטוב לב אל תחתית הבור , ויחפש שמה הנה והנה ולא מצא כי אם נבלי חרש מחרשי אדמה · אז עלה עשן באפו ויבן כי שקר דבר הנער , ויקום ויעל מן הבאר לקחת נקמתו ממנו · אך בעלותו — הנער איננו כי ברח אל מקומו וגם בגדי הגזלן לקח עמו ·

נבהל להון איש רע עין
ולא ידע כי חסד יבואנו ·

איצק דעטסאלד ·

חדה

שלשה אחים יחדיו התחברו · ששה בתים בנו שם יגורו :
ושמנה עשר בנים הולידו · הם רע או טוב לנו יגידו :
פעם לפני מלכים יעמודו · ופעם כעבדים בהם יעבודו :
פעם כל דבר סתר נגלה בהם · ופעם בהמה המה להם :
פעם כסף וזהב עדי לבושיהם · ופעם ערום ויחף מהלכיהם :
פעם יאהבו רק בנעוריהם · ופעם יהללו רק בזקוניהם :

פעם

פעם במחילות מושבותם · ופעם על גל צבור מכונתם :
כל בתים וחומות בונים · וכל חרבות בתים מכנים :
כל הילודים פתחם יבואו · וכלם דרך שערם יצאו :
גוי וממלכה הם הולידו · אף כמוהם יהיו כי נשמדו :
אך כי יהפך בתיהם · אז פרי בטן נמנע מהם :
חן אהבה והמלה שפתם · וחמס וכלי חמס מכרותם :
בין נגועי מום יעמודו · ואף לרפא נגעים יעבורו :
דגן ובר ימורו במרתם · דגים וחיות יצורו במצורתם :
חליפין ותמורות גם רם יסחרו · ועת העתיד הנה יבשרו :
וכי תתקור לדעת אודותם · כי אחד מבני נח מהותם :
ומטה משפחתם לבית אבותם · בני עבר הם נהלתם :
הן איש משטף הצילו בביתם · הוא ראשון לבנות בית אז ביגונתם :
והשיג קלון בחבריתם · ולמשפחות שני אחיהם קללה מצאתם :
שני משפחות לעולם הביאו · ולהם יאמרו עדתם סורו צאו :
ועל אהבת בן אשר הולידו · הרגום שני אנשים ועירם השמידו :
הנה מושיע הראשון הצילו · ומושיע האחרון הם יובילו :
נקמות ה׳ נוקם בהמה · וברית נצח על ידם הושמה :
בין כל מום רע תמצא מחנתם · ואיה רפאו של מלך יהודה אודותם
את אחר אותו כורתי ברית יכירו · ואת השני עמו בני בינה ידברו
הוסף את השלישי עליהם · אז יצורו אדם במלואותיהם :

אחד בין שרי אחרים לו ספורות
והשני חציו בין שרי העשורות
והשלישי חצי השני בין שרי המאות :
אחד בנה ביתו שתי קירות
ואחד בנה ביתו שלש גדרות
והשלישי סגר ביתו מארבע פאורת :

ז — ל — ק :

מכתבים שונים

אגרת א ·

מ ·· אסרו חג דשבועות תקמ"ט

לאהובי ידידי האברך המופלא השנון מו' אליעזר שי' :

אין הפנאי מסכים עמדי לעת עתה, כי אם להשיב על אגרתך בלבד, לא להפיק מבוקשך בה· לפי שהדברים צריכים ביאור רחב ודעת שוקטת, מה שאין הזמן גורם אצלי עכשיו : ואכן זאת תדע לך שאינך ראשון לשאול ממני זאת, אלא שכבר קדמוך רבים ושלימים המשתוקקים לדעת דברי חפץ ; וגם אנכי נעתרתי להם למלאת משאלותם, והנה מריצים אלי אגרותיהם ונוגשים אלים בי יום יום, ונתחייבתי להם תשובה : ולכשאשיב להם, ואמלא סופר יודע מה שמקרין אותו לכותבו כראוי, אזי אשלח לך העתקה :

ומה שנתאוית לדעת, מה היא חכמת הנהגת המדינה בדרך כלל ? הנה צריך שתדע מקודם מה היא חכמת הנהגת האדם את עצמו, שהיא קודמת לה בטבע : לפי שאינו דומה המלקט פניני מוסרים מפוזרים, לצורך שעה לצורך מקום, לסידורן בספרי החכמות : שדרכן להניח יסודות כמה הקדמות שכל אדם מודה בהן בהשקפה ראשונה, או שנתבררו בראיות ברורות בחכמות אחרות · ולטוחנן זו בזו בסברא : ולארוג מהן בדרך השתלשלות מכלל לפרט, מהקל או החמר ומפשוט למורכב, עד שימשיכו מהן כללים רבים ודינים מינים ממינים שונים : ואחרי כך ישובו להורות גם את הדרך איך יוסרו על ידיהן כל השאלות והאיבעיות שבעולם, שאיפשר להן להימלא בענין ההוא : ואמשול לך משל בנידון דידן :

הקדמה : א §

לאו דלא תגזול, הוא מכלל המשפטים שדעתו של אדם מכרעתן במושכל ראשון :

ומכאן , ב §

שחייב האדם לשלם הלוואותיו :

ג §

ולפי ריבוי דמי המלוה , כך מיתוסף החוב :

והוא הדין , ד §

לכל הנאה שההנהו זולתו , שצריך לגמלו כיוצא בה :

ה §

(א) ולפי שכל מטיב דכוונה , הוא מטיב מאהבה . שמעית מינה שהאהבה לבדה יותר קטנה וקודמת לכל הטבה דכוונה :
(ב) וכל שכן דהטבות יקרות שחייו וכבודו תלויין לו בהן :
(ג) והני מילי , בשניהם שוין . דאל"ה אין כל הון ביתו של פדיונו שקולה כנגד אהבתו של חטוב :

ומכאן ואילך , ו §

שאם עשה עמו חסד של אמת , כגון שאין הגומל עשוי לקבל פרס או שאין יד הנהנה משגת , וקל וחומר בשניהם כאחת . (וביותר בשעת הנאתו , בשעה שהוא אוכל את לחמו או מתכסה בשלמתו) . שחייב להחזיק לו טובה על כל פנים , ולהודקק להיות מכיר בטובה :

ז §

ולפי רוב הטובה שיכיר (עיין סי' ג §) . כך יגביר בלבו אהבתו וחשקו לעשות לו קורות רוח קטנים כפי כחו :

כיצד , ח

(א) צריך לאהבו : (ב) להכיר , ולספר בשבחו : (ג) להרבות

לו אוהבים • ונפרע מאוהביו ובני גילו :

ט §

להיות כרוך אחריו תמיד ולדקדק בעסקיו / בכדי שיוכל להכיר מחשבתו ודעתו מתוך מעשיו •

ועי"כ / י §

ידע איך לעשות רצונו כרצונו :

יא §

(א) לאהוב את אהוביו / ולרחם את מרוחמיו • (ב) ולדבק במידותיו :

עאכ"ו / יב §

לבטל רצון עצמו מפני רצונו :

ומכאן ולהלן / יג §

שצריך להיות מושל ברוחו • וכו' וכו' :

הקדמה : יד §

נתבאר בחכמת האלהות • (א) שהשם ית' לבדו רם ונשא על כל הברואים ; (ב) נעלה ונשגב על כל חסרון והצטרכות •

הקדמה : טו §

וכן מבואר בחכמת הטבע שהטביע השם יתעלה בכוחות כל מעשי בראשית • (א) שהיא כאיספקלריא מאירה להראות שלימותו : שם אתה מוצא גדולתו במקום ענותנותו / שם חכמתו ושם שולטנותו / שם חמלתו וחנינותו לברואיו • וכו' וכו' אין קץ : (ב) ומכאן אמרו / שתכלית כוונת הבריאה שני דברים • לגלות שלימותו ; ולהטיב לברואים :

הקדמה : טז §

(א) שהפליא ביצירת מיני האילנות והצמחים על סדר ויחוס נחמד, כעין אומות ושבטים משפחות ובתי אבות ומינים; לכולם שרשים קלחים בדים עלים ניצנים ופרחים, ואין בין הכל אפי' כחוט השערה לבטלה: וזרע שלהם לעולם מוציאים מין את מינו, ומתעוררים זה כנגד זה, ומתייחדים בזיווג זו"נ לפוליד בדומה להן, וכו' וכו': הכל על פי המצאות נוראות וחורפות עלומות: (ב) וביותר ביצורת בעלי החיים תחבולות נמרצות ועזוזות, צנורות וכלים חלולים דקים מן הדקים, כולן פליאות נשגבות רבות לאין מספר ולתבונתם אין חקר: קצאתם ערך, בכדי לקיים את חייהן, ולהיות ניזונין בפרנסתם ומחסורם בלבד: וקצאתם התקין, להגן עליהם מפני המעיקים להם והרפתקאות המתרגשות לבוא עליהן: (ג) ובקצאתם נתכוון, להמציא להם מיני שעשועים ומצהלות, בכדי לבדח את דעתם עליהם ולהפיג מרירות חייהם וטורחם כל ימי היותם: (ד) להודיע, כמה חביבין מעשי ידיו לפניו ב"ה.

הקדמה : יז §

(א) חיבה יתירה נודעת לו לאדם, שבחר בו יוצרו על אחת משלושים אלף דמיני בעלי החיים: השליטו בכל, ונתן הכל לפניו ליקח מהן לתועלתו, לשמשו להנאותו ולשמחו, להתפרנס להתלבש להתקשט לדור ולהתרפאות וליזון בהן את העין: ולעדן את נפשו השוררת ברצון ובחירה מוחלטת על התאוות ועל המדות ושנתנו לה להשתמש בהן ולצוות עליהן כחפצה: (ב) וחנן אותו דיעה והשכל להבחין במטבע שלו, להסתכל בהוד אשר הלביש צור ליצורים, ולהתעלם בצחצחות ההשגות המאורות: (עיין ס' ט"ו §)

דון מינה, יח §

שהפליא על עליונים ית"ש (עיי' סי' י"ד § אות (א)), הוא בגומל חסדים של אמת שם (ב'), המטיב מאהבה (סי'

ה' § אות (א) , לשפלים שם , (ג) , טובות יקרות רבות לאין קץ , מתמידות ושופעות על ברואיו בכל עת ובכל רגע , כמעין המתגבר כנחל שוטף וכנהר שאינו פוסק לעולם : (סי' ט"ו § . י"ז §) : ולכשתידוק תבחין מלילת הכתוב . כי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם כו' תהלים קי"ז ב') .

ומינה , יט §

שאנו חייבים לאוהבו , אהבה יתירה , אהבת לב ואהבת נפש : (סי' ה' § ו' § ח' §) .

כ §

להיות אוהב את הבריות , שמח בטוב להם ומיצטער לפורענותם (י"א § ט"ו § אות (ד') .

כא §

וביותר לאהוב את האדם שנברא בצלם , לחבבו כלבו וכנפשו : (י"ז §)

כב §

ליחד כל מגמותיו לאהבת הבורא ויראתו , (פי' יראה האהבה כגון מי שמתיירא לעשות דבר מה , שמא אין דעת אהובו נוחה הימנו וחרד מלעבור על רצונו) : ולעורר את כוסף נפשו וגעגועיה תמיד על ידי שירי ידידות וזמירות ותושבחות (ז' §) :

כג §

חייב להבחין בברואים (ט"ו § אות (ב) ולהיות צופה במעשה בראשית כפי כחו (י"ג § אות (ב) . ח' § אות (ג) . ט' §) , ולהסתכל בחותמו של יוצר הכל ב"ה שבו מצויירים רוממותו ושלימותיו (ט"ו § (א) :

כד §

לידבק במדותיו , (י"א § אות (ב) ענין , רחום , וחנון ,

טוב

טוב ומטיב לרעים ולטובים , ארך אפים , מעביר על מדותיו , וסובל ושותק וכו' וכו' :

§ כה

להיות רודף לעשות קורת רוח לבריות , ולסייע לבריאות גופם , (ע"ז § י' §) קל וחומר שלא לעמוד על דמם : וכ"ש האדם , שאפי' המלער את עלמו נקרא חוטא : כ"ש שלא לקלקל שום דבר מתכונתו כמתעסק בעלמא , ושלא לצורך שכוון בו הרלון העליון · ואפי' על הנמאים עובד משום בל תשחית (ע"ז § אות (א') ; ואיסור כלאים וכו' (שם שם) :

§ כו

ליזהר מן הגאוה הכעס , הקנאה , השנאה , נטירה , נקימה , ואכזריות , וכו' , (י"ב § י"א § (ב') :

§ כז

להיות מושל ברוחו , וכו' וכו' וכו' ·

והנה הרחבתי את המשל ונתרחקנו הרבה מכוונת המאמר , ונחזור לענין : חכמת המוסר נחלקת לג' חלקים : (א) דברים שבינו לבין עלמו : (ב) שבין אדם לחבירו : (ג) ושבין אדם למקום ·

בחלק הראשון נתבאר , כילד להתנהג בכל כוח מכוחות הגוף וכילד ישתמש בכל איבר מאיבריו · להחלימם ולאמלם בטורח ממולע , דהיינו שלא ינזקו בעבודות פרך , ושלא יקפיאו ויפסדו על ידי הבטלה : איך יערוך ביניהם בכל תיקון הגוף ובריאותו ; ואיך ביאותין בטיולים פינוקים ומיני שעשועים המותרים לפי כוונת הבריאה , (וכמו שנתב"ל סי' י"ז §) :

כילד יתנהג עם כל כח מכחות הנפש תאוותיה ומדותיה , לחדדו למזגו לזככו ולאמלו בתכלית שלימותו הפרטית · ולפי מה שרמז לו הבורא בתחילת ילירתו , כשתיחס לו כח שלימות כל אחד ואחד מהם בשיעור ובמשקל שגזרה חכמתו ורלונו ית' : וכילד לחלק עסקם מנת חוקו לכל אחד , באופן שיהא מבניהם

תיקון הנפש בכללה כל כמה שאיפשר · וזה נקרא בפי החכמים
תכלית בריאות הנפש ; הנהגת רפואת הגוף ורפואת הנפש
בכדי לגדור בפני כל מיני נזק ותקלה , ובפרט לשמרם מפני
חולאים המהלכים ומתדבקים , חוליי הגוף וחולאי הנפש :

חלק הב׳ , רובו כלול באהבת רעהו כנפשו , ולהיטיב לו במאי
דהניא ליה לגפשיה · דהיינו , במה שנתבאר בחלק הראשון :
גם חלק הג׳ כולו כלול בחלקים הקודמים , כי אוהב את המקום
אוהב את הבריות , אוהב את הבריות אוהב את המקום , משמח
את המקום משמח את הבריות ומקרבין לעבודתו , וכמו שנת״ל ·

וכן גם בחכמת הנהגת המדינה , רואין כל בני המחוז ההוא
כולם כאיש אחד : וכל אחד ואחד מבני החבורה , כאילו הוא
איבר מיוחד מאיברי הגוף הכולל ההוא : לפיכך צריך להתקין
פעולתם בפרטות · בכדי להבריאם ולהחכימם , להפרותם
ולהמציא להם מחסורם , למנעם מן השיגום והבטלה , ולבצרם
מצר ואויב וכו׳ · דהיינו להצדיקם ולהצליחם , כל אחד
ואחד לפי כחו : ולחלק גם עסקם ע״פ הערכה מחוכמת ,
באופן שיהא מביניהם תיקון הכלל כולו : הכל כמו שנת״ל :

ואולם גם בחכמת המוסר גם בחכמת הנהגת הבית והמדינה ,
בכולם יש מדריגות זו למעלה מזו וזו מעולה מזו :
ד״מ · איסור גניבה ממש ; גניבה ע״מ למיקט ; וגונב
את שלו מן הגנב : לא תשקרו ; מיחזי כשיקרא ; ודובר
אמת בלבבו : לצאת ידי שמים מחשש ממשו של איסור ;
לצאת ידי הבריות מחשדו ; ואפי׳ מיחזי ברעבתנותא לא ,
שלא יתגנה על הבריות : והרבה מאוד כיוצא בזה : ונפקא
מיניה לענין שיש בו תרתי דסתרי , ידחה הקל הקל תחלה :
מוטב יקלקל שעה אחת , ולא יקלקל כל ימיו : ידחה הטפל
בפני העיקר , עראי מפני הקבוע , מיעוט בפני הרוב ויחיד
מפני לבור וכו׳ ·

והנה הארכתי איגרת זו יותר מדאי בתחלתה על כן הוכרחתי
לקצרה בסופה , אבל ארחיב לך עוד במקום אחר בעזרת
השם , ושלום · כנפש אוהבך מענדל מסטנאב ·

אגרת ב .

מ . . . אסתר תענית תקמ"ח

להנ"ל

הגיעתני איגרתך (מסוף טבת) זה כמה שבועות , ואתה מבקש ממני לכתוב לך „ בחכמת הטבע שהטביע הש"י וכו' „ : מדעת קונך יש בך , שאתה מתאוה לדברים גדולים : היא דרך יקרה לשרידים אשר ה' קורא , וגם דרך אברהם אבינו ע"ה להכיר את בוראו , תיקן את מעשיו וזיכך את מדותיו וקידש השגותיו , עד שנסתייע לחכמת הנשמות והרוחניים והאלהיות ; לפה ברוח הקודש , זכה לגילוי שכינה , לנבואה מפורשת , לקריאה בשם , וירושת עולם לזרעו וכו' וכו' :

והוי יודע שחכמת סיפור הטבע בכלל , הוא ילקוט מוחלט מכל הברואים הן וטבעיהן וכחותיהן סגולותיהן ודיקדוקיהן ; והאיך נמצאה בהן החכמה העליונה ית' , הכל לפי חילופי הזמנים ורוחות העולם והמדינות ההרים והגיאיות הסלעים והחולות ומוני קור וחום ליחות ויובש וכו' , כיצד לקיים על ידיהן ישובו של עולם כלול , בהדרו וצביונו כימי השמים על הארץ :

וזהי מלאכה ארוכה , לא יספיקו עליה כמה וכמה ספרים להכיל כל מה שמצאו החכמים העמלים בשקידה והשגחה יתירה ונסיונות רבות , בהתמדה רצופה דור אחר דור כמה אלפים שנים כמה אלפים גולגולות , ושביזבזו בה אוצרות מלכים וקיסרים אלפים רבבות ; ושהכל לא תחסרו מן הכוונה האלהית ית' , אפילו כזבוב מוצלת בים הגדול :

ואפי' חכמת הטבע בפרט , שהיא רשימה מחוקות הבריאה בגופין הדוממין כמה ששם ובדרך הראשון לחושי בני האדם , צריכה לכמה וכמה הקדמות והצעות עיוניות , שאני נודר לבאר לך אחת לאחת בעידון צלותא בש"ד : ותא ואחוי לך סגנון מהלך חכמת סיפור הטבע בעולם השפל הנקרא תולדות הארץ , בהעברה בעלמא ובקיצור מופלג , אפס קצהו תראה וממנו תלמוד על הכלל כולו :

כל

כל הברואים שברא הקב"ה בששת ימי בראשית נחלקים
לארבעה מינים , ואלו הן . דומם , צומח , חי ,
משכיל ; וכולן זה כנגד זה כחומר שביד היוצר לעשות מהן
כלים :

המים העפר הנתר והגפרית וכו' אין בהם חילוק איברים ,
אין עליהן תורת בריה , הן גופות הדוממין שאין
ביניהן לא שלימות ולא אחדות וכוונה ניכרת כל כך , ולפיכך
קול שירה שהן מעלין ליוצר הכל ב"ה חשאי ונמוך הרבה מכל
זולתן : והרי הן כחומר לגבי הצומח :

הצומח ברייתו מן הדומם : מחובר מכמה אלפים פרקים
וחוליות שהכל מכוונים בחריצות נפלאה לתכלית
שלימות אחת , שאם ינטל אחד מהן ישאר חסרון ניכר :
זוהי בריה מיוחדת מקלסת גדולת החכמה העליונה ית' בשפה
ברורה : והיא כחומר של יוצר בראשית לגבי החי ; החי למשכיל ;
והמשכיל זוכה להיות מרכבה עליונה וכו' :

הדומם נחלק לגופין מפוררין ומחוברים : האבק והחול
וכיוצא בהן , הן גופות מפוררין : והמחוברים
גם הן חלוקים זה מזה בחיבורן , יש מהן קשים ויש רפים :
גופין קשים הן אילו שכח הדיבוק שלהן חזק וצריך כח גדול
להפרידם , כגון הברזל הספיר וכיוצא בזה : הרפוים נחלקים
לקפואים וללחים : הקפואים אין ביניהם כח הדיבוק בדרך
כללות , אלא חלק זה מודבק לחלק הסמוך לו ; ולא עוד אלא
שכשנתפרד ממנו אינו חוזר ודבק אליו : הלחים כל טיפה
וטיפה חושקת לידבוק עם כל אחת מחברותיה , ואם נתפרקת
הימנה חוזרת ודביקה עמה כשהיתה : כל הקפואים תחלתן
מן הלח ; וכל הלחים עשויין להקפות על ידי הצינה : ואפילו
הכסף חי יכולין לעשות ממנו כלים ומקישין עליו בקורנס ,
בתוקף הקור במדינות הצפוניות ביותר , וכו' וכו' :

ויש בכאן חלקים רבים , כמו חכמת סיפור המחצבים
ומיני האדמות והאבנים המלחים והזפתים והמתכיות
המימות האוירים וכו' ; ותשמישי כל אחד ואחד מהם , בטיבו
במנוחתו ומהלכו מקומו וזמנו וכו' :

והא לך דוגמא א §

מימי אוקיאנוס אין להם מהלך שוטף כנהרות ונחלים , ואפי' כל הרוחות שבעולם אינן מזיזין אלא המים העליונים שבהן , ולא עוד אלא שהן מגולין כנגד אור השמש וחומה תמיד . והרי הן עלולים להעלות ריקבון ולהבאיש : והירח בא עליהן , והם נגררים כמו כד גדול להקביל פני הלבנה מלמעלה ; והשאר ניגר ונופל כנגדו מתחת לארץ מלמטה , וכך שני הררים גדולים שלמים אלו , מלוין והולכין אחר הלבנה ממזרח למערב לעולם , וממרסין במים עד התהום : ועדיין תנועה זו קלה בערך כל אוצרות תהומות הללו , והם עתידים להתחמם ולירקב . עמד הקב"ה ומלחן וכו' : *)

ב §

כל באי עולם שותין מן האויר : שואפין לתוכן אויר הטהור על ידי הנשימה , מדיחין בו פנימית הריאה ופולטין אותו כשהוא מעוכר ; חוזרין ובולעין את הגלול ומקיאין אותו מגועל וכו' : וכל הנבילות והזבלים והאגמים מעלים סרחון מתמיד באויר : וכך כל האויר בגללו הולך ומזדהם לעולם . וסופו לריקבון ולהבאש : זימן לו הקב"ה את הרוחות שמסיעין את הזיעה או ההבל העולה על ידי חום השמש מן הים כנזכר לעיל , ומביאין אותו ליבש : מעבין אותו ועושין מהן עננים ;

סוחטין

---

*) הגהה . מכאן תבין למה מי הים מלוחים במדינות הדרומיות יותר מבצפוניות ? ואמנם אעפ"י שהים עצמו מימיו מלוחים , אין הזיעה היוצאה מהן מלוחה . וזה ידוע אצל נחותי ימא , שכשכלו להם המים פושטין ווילונות וספוגין של צמר על הים , וסוחטין מהם מים מתוקים : וגם זו מפליאות הבריאה . שאלמלא כך , היו הבארות והנהרות שהן תולדותיהן מלוחים כיוצא בהן , והיינו מתים בצמאון : ולא זו בלבד אלא שאם היו מי הגשמים מלוחים . היו מעכבין את הצמיחה : כי כשם שהקבורות של מתים והאיד העולה מהן הם חומר מעולה לצומח : נבלי בהמות משמנין האדמות הכחושות , ואפי' זרעוני הצמחים עצמן מיטפטשין ונרקבין קודם לקליטתן : כך הדבר ידוע ג"כ להיפך , שמי המלח והציר עומדין בפני הריקבון ; ואלן ליה , אדמה מגלת פירות בקראת ארץ מליחה על שם כך .

סוחטין אותן להדדי ומורידין מהן את הנשמים / ולוקחין בהן את האויר ומרביעין בהן את הארץ :

שרשי הצמחים מוצצין מי גיזון הללו מן הארץ / ומבררין מהן ניצוצי הצמחים השכים ומעלין אותם לענפים ;
והן נבלעין בהן מין במינו / ומוציאין את שאינו מינו עם מותרות הרטיבות דרך הורידין הדקים שבעלים על ידי נקבי ההקטרה ; ומפריחין אותן לאויר ומרביעין בהן את הטל : והוא חוזר ונופל על הצמחים ; ומבררין ממנו שארית הניצוצות השייכים לאותו מין / ודוחפין את המותרות כנ"ל וכו' :

כל בעלי החיים נחלקים / לחיות הים ; חיות היבשה ;
והחיים בין במים ובין ביבשה : חיות היבשה / יש מהן (א) בעלי ד' רגלים : מלובשים עור ושער / בעלי פה ושיניים / יולדים גורים חיים / ומניקים אותם בחלב שבדדיהן : (ב) בעלי ב' רגלים : מחופין בנוצות / מזויינים בחרטומים / לצפופן דק וערב / בעלי ב' כנפיים / מטילים ביצים / ואפרוחיהם ניזונים תיכף ממאכלי יולדיהן : (ג) מרבי הרגלים הנקראים שקצים : (ד) והולכי על גחון הנק' רמשים :

בחכמה זו מספרים תהלות ה' ועזוזו : איך נרא הש"י
לכל אחד מהם איברים מיוחדים / טבעים וכוחות חכמות ותחבולות שונות מאוד מאוד / ללחוש ולהתחרים לארוב לרדוף להטעות ולהישמט ; לחפור לנקר לבנות לטוח לטוות ולארוג ולהניע את קיניהן / להזדווג להוליד לגדל ללמד ולהגין על גוריהן / לטרוף להכין לקבל ולעכל את מזונם באופן שיפרו וירבו ויתקיימו במספרם כל ימי עולם : זה שיניו חדודות דקות פרודות עקושות / וזה שיניו קהות קצרות ועבות ומדובקות / חרטומו של זה פשוט דק מחודד / וזה עב קטוע מעוקם קצר ועגול רך או קשה כקרן וכו' וכו' :

ואפי' בסוד חכמים ונבונים ובמושב זקנים / שם אנכי לספר
בשבחי גדולת הבורא ית' במקהלות / ולשוח בדברי נפלאותיו / כל שכן להודיע לבני אדם גבורותיו בל ידעום / ולעורר את רוחם בחדשות אשר לא שמעום : כיצד כל חוקות הבריאה מתוקנים בחכמה פליאה עליונה / כיצד כולם חוקים

מולקים

מולקים עמודים לעד לעולם / וכילד הכל רשע ורודף כבד של מאונים שמשהו אחד מכריעו לכאן או לכאן : כילד כ"א משמשת בשליחותו של מקום ב"ה / באלף דרכים באחת לטובה / וח"ו כ"כ להיפוך :

אבל לא איככם עמך עתה בגדולות ולא אפליג בעמוקים / אלא אקבץ לך עכשיו קלת אגדות של סיפורים קטנים וקלים / ואי"ה לעת הכושר אשלים לך הביאור בהם / ואתה שלום כנפש אוהבך ד"ש :

מענדל .

השאר בדפים הבאים .

בקורת ספרים חדשים

חתימת הבקורת

על ספר ראשית למודים

(חדש תשרי עמוד כ"ז)

שער השני בו דבר המחבר על הבעלי חיים למיניהם ונגדריהם כאשר חלקו אותם חכמי הטבע / והוא מלא לקח טוב / מורה גדולת הבורא בתתו לכל נברא הכלים והתחבולה להשיג בם את תכליתם לפי מנהגם בבריאה / אשרי משכיל בשומו עין על הנפלאות האלה / ומי זה עקש וערל לב אשר בכח ההתבוננות האלה יביט אל פועל אלהים / ואותו לא יירא ? — הדרך הישר הזה הוא המסלול והפנוי לכל עובר להטיב מדותיו לראות את קטנותו ושפלותו בבריאה המלאה והנשגבה מצד זה / ואת גדולתו ורומו בהחסירהו בוראו מעט מאלהים וישת כל תחת רגליו מצד אחר / ויכיר את מקומו לבלתי התגאות בלבבו ולכת אחרי שרירתו / וגם לא יקוץ במלכו אשר נגב בו ע"פ חכמת בוראו יתברך . ולולאת כגנו חכמנו ז"ל באמרם : יתוש קדמך . ובמקום אחר אמרו : חביב אדם

אדם שנברא בצלם וכו׳ . ומה יפה עשה המחבר , ששם את תולדות מין האדם לאחרית דבריו , ודבר תחלה

שער שביעי ושמיני על הצמחים והדוממים , כי גם בם נכר אות אלהים אמת ונורא על כל סביביו , כאשר תראה את המעלות הרמות אשר ילכו בם המינים הטבעיים הצמחים האבנים והמתכות , ואיך לא נחה ולא שקטה הבריאה משששת ימי בראשית עד עתה לפעול בפעולה עצומה ונוראה בכל מהלכיה , וזה שאמרו : בכל יום מחדש מעשי בראשית . ואחרי התמו המאמר הזה , דבר

שער תשיעי על האדם . הוא שער פתוח לכל אוהב חכמה ודעת את תכונת גוף האדם , כי זה דבר קל לדעת ורב התועלת , ובכל זאת לא יבקשוהו דעת הרוב מבני אדם , ורבים מהמחקרים והמתפלספים יבקשו דעת תכונת כבב צדק או נגה ולהעריך גלגלו ומלבו על חלק דק מן הדקים , ואת גופם ועצם תכונתם ישליכו אחרי גיו חקירתם . כבר נאמר פעמים רבים כי עקר כל חקירתינו וידיעתינו היא ידיעת עצמינו . וכך היה כתוב על היכל החכמה בארץ יון : דע את עצמך . והאיש אשר לא שת אל לבו לדעת בריאת גוף האדם לחלקיו ואת עבודת כל אחד מאיבריו לתכלית מיועדת , מאין ידע כוחות נפשו וחושיו , וכל ההתפעליות הנולדות בהנה , אם לא ידע ויכיר את הכלים והפועלים אשר בם יתפעלו ? — שים נא עיניך , הקורא הנעים ! על הפרק הזה אשר שם לפניך המחבר בקלור נמרץ ובלשון נח וקל מלא חן ושכל טוב להשכיל ולהרבות חקור את הענינים הנפלאים האלה . אמנם אחת נזהירך שלא תבא לידי טעות בדברי המחבר באמרו (דף ק״ב ע״ב 118 §) מארבעה יסודות האלו יצר הבורא את האדם הראשון בחכמה נפלאה וכו׳ לא כיון אל הארבעה היסודות הכוללים (דיא פיר עלעמענטי) והם אש רוח מים עפר , כי הם באמת יסודי כל היסודות וכל זמן שהאדם חי המה מורכבים ובלולים בו , ומהם יתהוה המזג אשר ידע הבורא יתברך לעשותו שוה בשוה למען הקימו והחיותו על הארץ , ובהתמעט אחת מהנה או בהתגבר אחת

מכנה על ריעותיה תתהוה חלי ומדוה / עד יחזיר ישוב בהן ההשתוות ואז יתרפא ויחיה / ואם לא / ישוב לאדמתו · אמנם כאן כיון המחבר על יסודי הגוף / כי אף שלאחר מות האדם תלא מאתו הלחות והרוח והחום / ולא ישאר כ"א העפר / בכל זאת העפר הזה איננו עפר היסודי (עלעמענטאריטי ערדי) עד אחרי הרקב ועכול הבשר וחלוץ העצמות ואז יתפרדו ממנו העצמיים השמניים והחלקים המלחיים עד תשאר גל עפר לבדו והוא העפר היסודיי · ואולי כיון המחבר לדברי אלה בתיבה אחת וזה באמרו : יצר הבורא את האדם הראשון והוא פעל נופל על הרכבת החומר לבדו והכנתו (דיא בילדונג) וכן כתוב בתורה וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה / ואח"כ ויפח באפיו נשמת חיים / והמשכיל יבין ·

דף ק"ו ע"ב אמר הוורידים המה מורכבים מפתילים דקים מאד ולבנים וכו' · וכוון אל החלק הדק הנקרא (נערבן) / אמנם במחילת כבודו באמרי כי שגה פה · הוורידין המה מין גיד הנקרא בל"א (בלוט אדרן) ובלשון רומי נקרא (וועגא) / ולדעת המבקר יקראו החוטים הלחים הדקים האלה בלשוננו עצבים ע"ד ידיך עצבוני (איוב י' ח') / וכן שמש בו הרב המורה ז"ל (חלק ג' פ"א) באמרו : האבן הניעה המקל והמקל הניעתו היד / והיד הניעוה המיתרים / והמיתרים הניעום העורקים / והעורקים הניעום העצבים / והעצבים הניעום החום הטבעי :

שער עשירי הוא כולל ראשית למודי ידיעת הגעאגרא"פיה · רבו למודיה לאדם החושק להיות בעל נימוס ויודע בטיב העולם והמדינה · והמחבר בחר דרך הקצור / אמנם הורה ארח ישר לכל משכיל למען דעת כל פנות חקירת הידיעה הזאת ; כי לא לבד על דעת תכונת הארץ ומצריה וגבוליה תשתעף החקירה / כי אם גם על אקלימה ותבואתה ופריה ועל מזגי יושביה ונימוסם תרחיב למודה · ומתוכו יראה המשכיל כי רבו מעשי ה' מלאה הארץ קניננו / אבל מה שהחסיר לזה מלא לזולתו / למען יתאחדו ויתחברו למלא שלמותם ותכליתם על הארץ לב אחד :

המחבר

המחבר הבטיח לנו לחבר עוד חלקים לספרו "הנחמד הזה, וברצונו להדפיס שנית לימודי חכמת הטבע וחקותיה, עם תבנית כלי השמוש לחכמה הזאת חרותים על לוח׳ ועליכם, המשכילים! להחזיק בידו להוציא את מחשבתו מן הכח אל הפועל בהחיש לקחת החלק הראשון הזה׳ גם המבקר לראות מחברות כאלה בישראל כי המה ישוטטו חוצות וירבו הדעת, יצריפו המחשבות ויכשירו את המעשים׳ חושו, משכילי עם! והורו כי חפצי חכמה אתם, שימו בינה בלב ילידי עמנו, והוכו רעיון עם ה׳ החכם ונבון בתורה ובחכמה ובמוסר, וראו כל בשר יחדין כי פי ה׳ דבר׳

ע • • • פ

משלי מוסר׳

יום בגאון עמדו, הופיע לנו ממרום אל, ויתן תורתו לעם קדשו אשר בחר, או מתחנן בבכי ונשוא כפים עמד בנו עמרם על הר הקודש, ויאמר: אנא האל צופה לכל דבר ומביט סתריו! דרכיך למדני, גם אורח חיים הודיעני מדת ימינו עלי הארץ מה היא, משפט הרשע וגמול הצדיק איהו? בדברו אלה, והנה קול ברעש נשמע: הן עבדי אתה משה, בן עמרם נביאי ונאמן ביתי; אמנם הקשית לשאול הפעם, כי לא יראה אדם את דרכי וחי, נסתרים המה ממנו בעודו עלי ארץ, ועתה עלה נא אל ראש ההר אשר אתה עומד עליו, וראה משם את אשר תראה•

ויעל משה ההרה, וירא והנה נחל נובע מתחת להר, ואיש רכב בא מן החיל ובידו זהב וכסף רב, וירד מעל סוסו וישת מן המים וילך, ובהלכו עזב את השק אשר בו הזהב והכסף על שפת הנחל, והנה נער קטן בא מן העדר להשקות את צאנו, וירא את השק ויטב בעיניו הזהב והכסף ויקחהו

ויקחהו וילך לדרכו , ויהי אחרי הלכו , והנה איש זקן ושבע ימים בא מדרכו עיף ויגע , וירא את האלון אשר על שפת הנחל , וישב תחתיו לחסות ולנוח בצלו , והרכב שב מדרכו לבקש את שקו אשר עזב , ולא מצאו , וירא את הזקן ויבא אליו בחרי אף לאמור : תנה לי את אשר מצאת , כי רק אתה לבדך היית פה ואין איש אתך , ועתה השיבה לי את כספי בטרם אמיתך · והזקן ישב לתומו ולא ידע דבר גם מן השק , גם מן הזהב , ויען ויאמר : אל אלהי' , ה' הוא היודע כי לא ידעתי מאומה מכל אשר תשאל ממני , ואתה האדון מדוע תמיתני , הן לא ראיתי שקך , גם זהבך לא מצאתי , ורע אין בידי , והרכב לא שת לבו לדברי הזקן , ולא חמל עליו , וישלוף את חרבו ויכהו אל החומש וימיתהו · כראות בן עמרם את הדבר הזה , ויפול על פניו ארצה ויבך · והנה קול ברעש שנית נשמע לאמור : צדקו משפטי ה' , נאמנים המה יחד ; אמנם קצרו עיניך מראות , ולבבך לא יבין זה , ועתה פקח עיניך וראה את אשר לפניך , דע הנה האיש הזקן הזה , אשר תראה מתגולל בדמו , זה ימים רבים הרג את אבי הנער הרועה , ויקח כספו ממנו , ועתה גאלתי את דמו בנפש הרוצח , אשר הרג הרכב כיום הזה ·

צדקו דרכי ה' , לטוב הם לנו ,
גם משפטי אפו יחד נאמנו ;
ואם גם ברעתו וברוב הפשע
יחיה הרשע , גם יגבר חיל ;
ובצדקתו איש צדיק בוזה רשע
יבלה ביגון גם יום גם ליל ;
אם בטרם קצו ימות כילד
מכבד דבר ה' ודורש תורתו ,
ואוהב שקר ומרמה יעוז בהותו
ירבה כחול ימים עלי החלד :
מאת ה' היתה זאת · ומה יתן אומץ
אנוש נבזה כמונו קרוץ מחומר !

כ • י • ך •